

працевлаштуванням; систему підготовки з цілої низки робітничих професій; соціально-психологічну службу адаптації студентів молодших курсів, студентську соціальну службу, Фонд підтримки студентів і аспірантів, юридичну клініку, студентський медіацентр тощо.

Загалом (на основі розробленої нами системи внутрішнього моніторингу та само обстеження), відстежується не лише позитивна динаміка якості освіти в університеті (зміцнення наукового потенціалу і ефективність викладання, рівень успішності, задоволеність студентів навчальними програмами, рівень працевлаштування випускників), а й економічний ефект від впроваджених проєктів та ідей, який (без врахування плати за навчання) складає щорічно близько 2 млн. грн.

Звісно, проблема якості вищої освіти може бути розв'язаною лише за умови загальнодержавного, системного підходу на основі нової, науково обґрунтованої парадигми. Якість вищої освіти передбачає не лише істотну структурно-організаційну перебудову, нову модель педагогічного процесу, а й зміну її соціальної мети та завдань. Досягнення цієї мети потребує осучаснення філософсько-аксіологічних засад вищої освіти, обґрунтування і впровадження нового менеджменту якості освіти, реалізація якої під силу лише потужному колективу науковців відділення вищої освіти НАПН України та є сферою моїх наукових зацікавлень й досвіду.

Список використаних джерел:

1. Саух П.Ю. *Сучасна освіта* : портрет без прикрас : монографія. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 382 с.

СУТНІСТЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Бойчук Ю.Д.
Харків, Україна*

У системі вищої освіти України тривалий час панувала парадигма знань, згідно з якою студенти вищих навчальних закладів отримували фундаментальні знання, і це було основою їх подальшої професійної діяльності як у бізнесі, так і на державній службі. Проте, внаслідок панування такого підходу в нашій країні виникла ситуація, коли кількість фахівців з вищою фундаментальною освітою є значною і з кожним роком зростає, а реальна економіка потерпає від нестачі кваліфікованих практично орієнтованих кадрів. Причина кризи парадигми знань міститься у суперечності між устроєм професійної освіти та сучасного бізнесу. Українська економіка вже давно перейшла до ринкових відносин, а професійна освіта, усе ще не стала ринковою. Вона, в основному, залишається державною за формою, фундаментальною та академічною за змістом.

Серед причин, які викликали кризу парадигми знань, маємо й таку: в сучасних умовах старіння інформації відбувається швидше, ніж завершується цикл навчання у вищій школі. Тому традиційна тенденція на передачу необхідних для майбутньої професійної діяльності знань від викладача до студента стає утопічною. У таких умовах передусім необхідно сформувати у студента вміння набувати знання, тобто майбутні фахівці повинні вміти в будь-який момент знайти та відібрати потрібні знання у створених людством велетенських сховищах інформації [1]. Також слід ураховувати, що на ринку праці необхідні не самі по собі знання, а здатність фахівця виконувати відповідні професійні та соціальні функції, практично вирішувати різні види виробничих завдань [3].

У зв'язку з цим глобальне завдання забезпечення оптимального входження майбутнього фахівця в соціальний світ та його продуктивна адаптація в ньому вказує на необхідність забезпечення більш повного, особистісно та соціально інтегрованого результату освіти. Таким інтегрованим соціально-особистісно-поводжувальним феноменом, результатом освіти в сукупності мотиваційно-ціннісних, когнітивних складових у сучасній педагогіці професійної освіти виступає компетентнісний підхід.

В умовах освітніх закладів під поняттям компетентнісного підходу розуміють спрямованість педагогічного процесу на формування й розвиток у студентів ключових (базових, основних) і предметних компетенцій. У свою чергу ключові компетенції визначаються як суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь і навичок, ставлень тощо, які можна застосовувати в широкій сфері діяльності людини.

Передбачається, що компетентна особистість володіє не лише знаннями, високими моральними якостями і є професіоналом, а й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання й беручи на себе відповідальність за свою діяльність.

Компетентнісний підхід передбачає зміщення акценту з накопичування нормативно-визначених знань, умінь і навичок до розвитку в студентів здатності практично діяти, застосовувати навички й досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики. Перспективність зазначеного підходу полягає в тому, що він забезпечує високу готовність молодих людей до успішної діяльності в різних сферах суспільства.

Розкриття суті компетентнісного підходу вимагає визначення понять «компетенція» та «компетентність». Так, у словниках поняття «компетенція» розглядається як коло питань, у яких людина володіє знанням і досвідом, або в якому будь-хто добре обізнаний; це коло питань, які людина вповноважена вирішувати. Ці визначення є загальними, але вони містять певну неточність: у одному випадку враховується досвід і знання, а, в іншому, – абстрактне поняття «коло питань». Крім того, компетенція (лат. *competentia* – належність за правом) – 1) коло повноважень будь-якого органу або посадової особи; 2) коло питань, у яких дані особи володіють пізнанням і досвідом. У цьому розумінні компетенція включає сукупність взаємопов'язаних якостей

особистості (знань, умінь, навичок і способів діяльності), котрі задаються стосовно певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності. Тоді як компетентність (лат. *competens* – здібний) – 1) володіння компетенцією; 2) володіння знаннями, котрі дозволяють судити про будь-що.

У сучасній педагогіці поступово встановлюються адекватні тлумачення цих понять. Так, Д. Равен вважає, що професійна компетентність – це розумові операції та практичні вміння [6]. А. Маркова наполягає на тому, що компетентність передбачає також поєднання психологічних якостей людини, які допомагають їй діяти самостійно й відповідально [4].

Ми вважаємо, що компетенції – еталон досвіду дій, знань, умінь, навичок, творчості, емоційно-ціннісної діяльності, який встановлює суспільство, а компетентність – це рівень досягнення компетенцій.

Слід зазначити, що в наукових працях до поняття компетентності включають, крім загальної сукупності знань, ще й здатність прогнозування можливих наслідків конкретного способу виробничої діяльності та досвід практичного використання знань.

Заслугове на увагу думка Т. Морозової про те, що компетентність – індивідуальна характеристика людини, яка визначається поєднанням психічних якостей, психічного стану, що дозволяє діяти самостійно й відповідально, як володіння людиною здатністю та вмінням виконувати певні трудові функції. Оцінювання чи вимірювання кінцевого результату праці – єдиний науковий спосіб судити про компетентність [5, с. 5].

Компетентність у визначеній галузі – це поєднання відповідних знань, досвіду і здібностей, що дають змогу обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній. На цій основі науковці пропонують увести в обіг поняття «освітні компетенції» як складні узагальнені способи діяльності, що їх опановує студент під час навчання, компетентність же є результатом набуття компетенції.

Таким чином, компетентність є важливим компонентом структури особистості, в якому фокусується її життєвий досвід, здобутий особистістю у процесі отримання освіти, професійної діяльності та шляхом взаємодії зі соціальним середовищем.

Спираючись на трактування компетентності різними авторами, можна зробити висновок про те, що компетентність – це відбиття професійного досвіду людини в рамках компетенції конкретної діяльності. Високий рівень компетентності як результат професійного розвитку на певному етапі передбачає гармонійне поєднання інтелектуальних компетенцій (здібності до продуктивної аналітичної діяльності), соціальних компетенцій (громадянської грамотності) й особистісних (здатності до спілкування, рефлексії, готовності до самоосвіти впродовж усього життя).

Компетентність не можна протиставляти знанням або умінням. Це поняття більш широке, воно включає в себе як «знання», так і «вміння». Компетентність, по-перше, виражає значення традиційної тріади «знання,

уміння, навички», поєднуючи їх між собою; по-друге, визначається як поглиблене знання предмета або освоєне уміння. По-третє, компетентність доцільна для опису реального рівня підготовки спеціаліста, якого вирізняє здатність з-поміж розмаїття рішень обирати найбільш оптимальне, аргументовано відкидати хибні рішення, піддавати сумнівам ефективність, тобто володіти критичним мисленням. По-четверте, компетентність передбачає постійне оновлення знань, володіння новою інформацією для успішного вирішення професійних завдань у даний час і в даних умовах, тобто компетентність є здатністю до актуального виконання діяльності. По-п'яте, компетентність уключає в себе як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти. Це означає, що компетентна людина повинна не тільки розуміти сутність проблеми, але й уміти практично її вирішувати. Компетентний спеціаліст у залежності від конкретних умов може застосувати певний метод вирішення проблеми [2, с. 195].

Наведене дозволяє стверджувати, що компетентнісний підхід у освіті значно ширший, ніж підхід із позицій предметних знань, умінь, навичок, і включає в себе широкі гуманістичні, морально-етичні, культурні, естетичні, мотиваційні та інші компоненти, спрямовані на творчість, дію, виконання, практичний результат.

В умовах вищої професійної освіти на особливу увагу заслуговує набуття майбутнім спеціалістом *професійної компетентності*. Професійна компетентність є одним з видів ключової компетентності й передбачає володіння професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність особистості проектувати свій подальший професійний розвиток. Професійна компетентність – це якість високопрофесійного працівника, здатного максимально реалізовувати себе в конкретних видах трудової діяльності, здатного адаптуватися до умов, які змінюються разом із ринковим механізмом, що управляє професійною мобільністю, плануванням професійного зростання та професійною самореалізацією.

Професійна компетентність належить до динамічних особистісних утворень, оскільки його змістовне наповнення й якісний рівень залежать від багатьох чинників: рівня розвитку психології, педагогіки, антропології й культурології, соціальних та економічних умов тощо.

Професійна компетентність як єдність теоретичної та практичної готовності фахівця до виконання професійної функції характеризує не тільки його діяльність, а й самого фахівця як суб'єкта в його самостійній, відповідальній та ініціативній взаємодії зі соціальним світом. Тому професійна компетентність інтегрує професійні та особистісні якості людини, спрямовує їх на опанування знань і практичних навичок та цілеспрямоване застосування знань й навичок у прогнозуванні, плануванні й реалізації професійної діяльності, активізує фахівця в розвитку особистих здібностей, у прагненні до самореалізації у професійній діяльності вже в період навчання у вищому навчальному закладі.

Упровадження компетентнісного підходу в систему освіти дозволить значною мірою реалізувати особистісно-орієнтований, діяльнісний і практико-орієнтований підходи в навчально-виховному процесі, оскільки виділення компетентностей у змісті навчальних дисциплін визначає орієнтири у відборі тих знань і навичок, які найбільш значущі для формування ціннісних орієнтацій і які будуть реалізовані в житті особистості. Тому цей підхід можна розглядати як важливий інструмент розвантаження змісту, відбору відповідних знань і умінь.

Отже, з вище наведеного можна зробити висновок про те, що запровадження компетентнісного підходу у вітчизняну систему освіти є пріоритетним напрямом у практичному здійсненні зв'язку сфери освіти з сферою праці. Дана проблема актуалізує подальші теоретичні розробки щодо дефінітивної характеристики компетентностей, визначення переліку компетентностей та їх ієрархії, осмислення їх структурних компонентів, змісту та функціональної ролі в навчанні і вихованні.

Список використаних джерел:

1. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа / А.Л. Андреев // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 19–27.
2. Бойчук Ю.Д. Компетентнісний підхід // В кн.: Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень : Монографія / за заг. ред. докт. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В.І. Лозової. – Харків : «Апостроф», 2011. – С. 188–216.
3. Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход / Э.Ф. Зеер. – М. : МСПИ, 2005. – 354 с.
4. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности / Маркова А.К. // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82–88.
5. Морозова Т.Ю. Аналіз дефініцій компетентнісного підходу щодо освіти / Т.Ю. Морозова // Освіта Донбасу. – 2005. – № 3. – С. 5–11.
6. Равен Д. Компетентность в современном обществе: проблемы, заблуждения, перспективы / Равен Д. – М. : «Когито-Центр», 2001. – 142 с.

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ПЕРСПЕКТИВНИХ ЛІНІЙ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЗА А.С. МАКАРЕНКОМ

*Моргун В.Ф.
Полтава, Україна*

«Метою повної загальної середньої шкільної освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до *самовдосконалення і навчання впродовж життя*, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» (Закон України «Про освіту», 2016).